

Пінск, 2015

*Гучыць песня "Скрыжаванні вайны"
(муз. А. Чыркуна, сл. І. Скурко).*

Чытальнік:

Я перад вамі з памяццю сваёй.

Адному мне бывае цяжка з ёй.

Ідзе яна за мною, след у след, ідзе

за мною многа зім і лет.

Я перад вамі з памяццю сваёй...

Ніколі я ўжо не забуду бой, дзе

ўбачыў блізка смерць упершыню, дзе

сябра я выносіў з-пад агню.

Я перад вамі з памяццю сваёй.

Яна жыве ў лістоце веснавой.

Пачую, як гадзіннік ноччу б'е,— і

мроіцца трывожны кліч яе. Яна

то зоркай ранняй задрыжыць, то

хваляю азёрнай набяжыць. Ubачу,

як заход гарыць ў агні, і ўспомню

тыя ночы, тыя дні... Я вас прашу,

не зведаў хто вайны, прашу вас,

мае дочки і сыны, узяць хоць
долю памяці маёй — каб потым
ёй не зарасці травой.

Мне часам груз яе не па плячы.
Не знаю часам, як ёй памагчы.

Я мушу падзяліцца з вамі ёй.

Я перад вамі з памяццю сваёй... *А. Вярцінскі*

1-ы вядучы: Мінулае... Яно ніколі не праходзіць бяследна. Асабліва, калі гэтае мінулае - ВАЙНА. Нават калі ты сам не перажыў яе, а ведаеш пра той мужны і суровы час толькі з кніжак, кінафільмаў, успамінаў родных і блізкіх людзей, ветэранаў.

2-і вядучы: Памяць Вялікай Айчыннай вайны... Гэта боль перажытага народа за доўгія 1418 дзён. Гэта страты і ахвяры, гераічная барацьба не на жыццё, а на смерць, цяжкія дарогі выпрабаванняў.

Не бывае ў вайны эпілога -
Памяць чорна заносіць крыло.
Замест поля - дзічэе аблога, Божа
мой, як усё зарасло!
С. Гаўрусёў

Чытальнік:

На лічбу 22 світанне
Перагарнула каляндар, - Дзень
летняга сонцастаяння, Дзень
цішыні і летніх мар...

Чытальнік:

Дзень васількоў, травы мурожнай
І спелай чырвані суніц, Дзень
нашай памяці трывожнай
далёкім водбліскам зарніц...
В. Гардзеі

1-ы вядучы: Год 1941-ы... Гітлераўскія войскі раптоўна напалі на нашу краіну. На Брэсцкую крэпасць і на горад абрынуўся агонь варожай артылерыі. З неба пасыпаліся бомбы. Але авалодаць крэпасцю з ходу, як меркавала нямецкае камандаванне, ворагу не ўдалося. Гітлераўскія часці, якія фарсіравалі Буг і ўварваліся ў Брэст, на кожным кроку сустракалі жорсткае супраціўленне. Мужна абаранялася Брэсцкая крэпасць.

2-і вядучы: Нямецкія генералы адводзілі на яе захоп тры гадзіны, але крэпасць абаранялася 28 дзён. Сцякаючы крывёю, параненыя байцы пісалі на яе сценах: "Паміраю, але не здаюся. Бывай, Радзіма!".

Чытальнік:

Ёсць крэпасці з муру, з граніту, са скалаў,

Іх сцены-байніцы абводнены кругам, А

колькі іх знікла: было іх нямала.

Мацней я не знаю, чым крэпасць над Бугам.

Яе штурмавалі сурова, бясконца, Часамі
крышыліся сцены глухія.

Але не знікалі яе абаронцы,

Мацней ад граніту іх грудзі людскія.

П. Броўка. Дэманструюцца кадры з фільма «Брэсцкая крэпасць».

1-ы вядучы: Сярод абаронцаў цытадэлі над Бугам былі беларусы і рускія, украінцы і грузіны, казахі і татары, армяне і ўзбекі, людзі больш чым 30 нацыянальнасцяў. Сярод іх Герой Савецкага Саюза Пётр Гаўрылаў, камандзір заставы Андрэй Кіжаватаў, палкавы камісар Яўхім Фамін, капітан Іван Зубачоў, лейтэнант Аляксей Патапаў і іншыя. Яны сёння — наш гонар. Іх імёны залатымі літарамі ўпісаны ў летапіс Вялікай Айчыннай вайны. *(На працягу аповеду пра Брэсцкую крэпасць і яе герояў гучыць "Рэквіем" Дз. Кабалеўскага)*

2-і вядучы: Першая кроў вайны ў Пінску пралілася раніцай у нядзелю 22 чэрвеня 1941 года. Нямецкія самалёты скінулі некалькі бомбаў на тэрыторыю сударамонтнага завода. Прыкладна ў тыя ж гадзіны трагічныя дзеянні адбыліся на Пінскім аэрадроме. На зялёным полі, дзе яшчэ нядаўна стаялі дзесяткі баявых машын, засталіся абгарэлыя, знявечаныя каркасы самалётаў. А над аэрадромам свабодна лёталі фашысцкія бамбавозы. Пінск акупавалі варожыя сілы, але ні на хвіліну тут не спынялася барацьба з фашысцкімі захопнікамі.

1-ы вядучы: "Я ведаю, што будзе рабіць мой народ", — заявіў у першыя дні вайны народны паэт Янка Купала. Над краінай пранёсся яго мужны заклік...

Чытальнік:

Партызаны, партызаны, Беларускія сыны!

За няволю, за кайданы Рэжце

гітлерцаў паганых, Каб не

ўскрэслі век яны.

Я. Купала

2-і вядучы: Беларускі народ узняўся на барацьбу супраць гітлераўскіх захопнікаў за свабоду і незалежнасць Радзімы. Жорсткасць акупацыйнага рэжыму толькі ўзмацняла нянавісць да фашыстаў, рабіла супраціўленне ім асабліва ўпартым і непрымірым. Ужо на пяты дзень вайны ў Пінскім раёне быў сфарміраваны партызанскі атрад, які ўступіў у бой з захопнікамі. Гэта быў адзін з самых першых партызанскіх атрадаў у Беларусі. Яго ўзначальваў Васіль Захаравіч Корж. З першых дзён вайны ў Пінску распачалі сваю дзейнасць падпольныя групы ў рачным порце, на запалкавай фабрыцы, фанерным заводзе, на чыгуначным транспарце. Да 1943 г. Пінскае партызанскае злучэнне складалася з сямі брыгад, у склад якіх уваходзіла больш за 8 тысяч чалавек.

1-ы вядучы: За час вайны партызаны Піншчыны знішчылі больш як 26 тысяч фашыстаў, узялі ў палон 199 варожых афіцэраў і салдат, падарвалі 464 эшалона, знішчылі 86 танкаў і бронемашын, 770 аўтамашын, ўзарвалі 279 мастоў, разграмілі 32 нямецкіх гарнізоны.

2-і вядучы: На тэрыторыі Беларусі, якая была захоплена ворагамі, разгарнулася сапраўдная народная вайна. У ёй удзельнічалі як дарослыя, так і дзеці: амаль стогадовы *дзед Талаш* стаў партызанскім разведчыкам і сувязным і зусім юны *Марат Казей*, як мы ведаем, гераічна змагаўся з фашыстамі.

1-ы вядучы: *Марат Казей*. Бясстрашны партызанскі разведчык, Герой Савецкага Саюза. У 12 год змагаўся ў партызанскім атрадзе імя 25-годдзя Кастрычніка, а з 1943 года - разведчык брыгады імя К. К. Ракасоўскага. Адважны хлопец здабываў для партызан ваенныя карты і планы камандавання праціўніка. Пры выкананні чарговага баявога задання быў акружаны карнікамі, але адстрэльваўся да апошняга патрона, а потым

гранатай падарваў сябе і гітлераўцаў. Аб ім шмат напісана, і гэта назаўсёды застанеца ў памяці нашчадкаў.

Чытальнік:

Як напаў на нас вораг знянацку — Ад
крыві пабарвеў далягляд.

За Радзіму, за маці, за бацьку
Мужна помсціць пакляўся Марат.

"Я адпомшчу" — пачулі бярозкі.

"Я адпомшчу" — пачулі бары.

І панеслі ад вёскі да вёскі

Гэту клятву Марата сябры. Ды
бяда ўсё ж сустрэла Марата — У
засаду патрапіў Марат. Адбіваўся
хлапчына заўзята, Ды раптоўна
заціх аўтамат.

Абступілі чужынцы Марата.

Да сваіх не прабіцца ўжо, не!

Хоць патронаў няма, ёсць граната. —

Падыходзьце, бярыце мяне!

І ўзняўся, на карнікаў рушыў.

Гневам помсты — граната ў руках!

Не, ён клятвы сваёй не парушыў — І
застаўся жывым у вяках!

2-і вядучы: У гісторыю вайны Беларусь увайшла як рэспубліка-партызанка.

У партызанскім руху ўдзельнічалі больш за 153 тысячы чалавек.

Цэнтралізаванае кіраўніцтва барацьбой у тыле ворага
ажыццяўлялі рэспубліканскі і абласныя штабы партызанскага руху.

Народныя мсціўцы ўзарвалі 211 тысяч рэк, пусцілі пад адхон больш за 2
тысячы эшалонаў, разбурылі каля 300 чыгуначных мастоў, прымалі ўдзел у
шматлікіх баях з акупантамі.

1-ы вядучы: Масавы партызанскі рух дапамагаў набліжаць Перамогу. У
выніку барацьбы з ворагам у канцы 1943 года партызаны вызвалілі значную
частку Беларусі — каля 60 %, Палессе – каля 80 %.

Чытальнік:

Цёмная ноч агарнула

Пушчы, дарогі, палі, Але

нідзе не заснула

Нічога на роднай зямлі.

Там па лясах непраходных

З позняй да ранняй зары

Полымя мсціўцаў народных Вялікаю

помстай гарыць.

Слухайце пушчы, паляны, -

Тупаты ног паплылі;

Гэта ідуць партызаны,

Сыны беларускай зямлі... *П. Пестрак*

Гучыць "Лясная песня" (муз. У. Алоўнікава, сл. А. Русака)

2-і вядучы: 1943-ці год увайшоў у гісторыю Вялікай Айчыннай як год вялікіх перамог. Пералом у вайне адбыўся. Але тым больш лютавалі фашысты. *(Раздаецца гучанне званоў).*

1-ы вядучы: Гудуць званы. Гудуць журботна і сурова. Гудуць над светлымі бярозавымі гаямі, над задуменымі барамі Лагойшчыны, над Беларуссю, над усёй зямлёю. Хатынь... Тут жылі мірныя людзі, шчырыя працаўнікі. Любілі свае палі і лясы. Вырошчвалі збажыну і лён, былі добрымі жывёлаводамі. Выхоўвалі дзяцей, радаваліся ўдачам і будавалі новае жыццё. Вайна разбурыла ўсе мірныя планы, злавесным ценем навісла над кожнаю хатай. 149 чалавек, і сярод іх 76 дзяцей, навечна ляглі ў адну брацкую магілу.

Гудуць званы, звiняць званы. Звiняць журботна і сурова.

Чытальнік: Вы чулі,

як у Хатыні звоняць

каміны? Кроў у

жылах стыне, як

слухаеш тыя званы.

Кроў у жылах стыне...

Слухаеш і маўчыш. А
наўкола — пустыня, а
наўкола — ціш.
Толькі адны камяны,
толькі адны званы,
толькі адны яны...
Звіняць, як калісь, на ўсю сваю сіль сільцы
і жаўрукі.

Але не чуе ніхто іх «дзіль-дзіль»,
ніхто не глядзіць з-пад рукі.
Узялі ў Хатыні слых, зрабілі
глухімі ўсіх. Узялі ў Хатыні
зрок, далі Хатыні зрок...
Стаяць, як калісь, усцяж камяны там,
дзе былі двары,
Але не дымаць, а звіняць яны,
звіняць ад зары да зары... А. Вяцінскі

*Гучыць песня "Хатынь" (муз. І. Лучанка, сл. Г. Пятрэнка) або "Салаўі
Хатыні" (муз. І. Лучанка, сл. Н. Тулупавай).*

2-і вядучы: За час акупацыі гітлераўцы правялі ў Беларусі больш як 140 карных экспедыцый, у час якіх цэлыя раёны ператварыліся ў "зоны пустыні". Бераснякі, Бор, Боркава, Бярозка... Усяго 619 вёсак. Тужлівая цішыня... Яна ўвабрала ў сябе гул шалёнага агню, надрыўны плач дзяцей і страшэнны крык маці, віскатлівы захлеп аўтаматаў і стогны паміраючых ад куль. *Словы чытаюцца на фоне мелодыі песні "Хатынь".*

Чытальнік:

Апошні крывавы пажар
На Радзіме.
Апошнія мы тут згарэлі жывымі – Мужчыны,
жанчыны і дзеці...

і дзеці...

Любуецца ж гэтай дзівоснай зямлёю,
Як некалі мы любаваліся ёю –
Мужчыны, жанчыны і дзеці...

і дзеці...

І хай вам раскажуць тут нашыя цені,

Як жудасна мы паміраць не хацелі –

Мужчыны, жанчыны і дзеці...

і дзеці...

і дзеці... *Н. Гілевіч*

1-ы вядучы: Дзяцінства ваеннага пакалення звязана з невыносным болем, жахам, адчаем. А жыццё соцен тысяч беларускіх дзяцей абарвалі фашысцкія кулі.

Чытальнік: Іх вядуць па жытняй сцяжынцы.

Чатырох

Пад канвоем.

З дому.

Чатырнаццаць старэйшай

дзяўчынцы,

Тры гады хлапчуку малому.

...Ноч праходзіць,

Сонца ўзыходзіць.

Заспявалі жаўранкі ў

полі. Іх выводзяць

салдаты За краты.

Хлопчык рад і сонцу, і волі.

Іх салдат

Да сцяны прыстаўляе.

Цэліць кат

У льняныя галовы,

Пачынае З

сына Міня.

Стрэл.

Упаў хлапчук трохгадовы...

Кат ізноў пісталет узнімае...

На сцяне – заложнікаў цені...

Вось і ўсё.

Перад бацькам Мінаем

Станьце ўсе бацькі на калені! *А. Куляшоў*

2-і вядучы: У час Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі вучэбнай гаспадаркі Чырвоны бераг Жлобінскага раёна немцы стварылі зборны пункт для дзяцей, якіх затым вывозілі ў Германію для таго, каб браць кроў. 1990 маленькіх вязняў не вярнуліся на Радзіму. Імёны толькі пятнаццаці з іх захаваліся ў архівах, астатнія засталіся безымяннымі. А колькі дзяцей загінула ў дзіцячых канцлагерах.

Чытальнік:

"Нас тут было чатыры міліёны!" - Крычыць

жахлівы надпіс са сцяны.

"Усім, усім падпальшчыкам вайны

На ўсе вякі мы шлём свае праклёны!"

"Нас з'еў агонь - чатыры міліёны

Мужчын, жанчын, дарослых і дзяцей".

"Скажыце: дымам з вогнішча касцей

Сягоння свет ужо не заімглены?" "Скажыце

- мёртвыя, мы хочам знаць:

З жаночых кос, як таннай сыравіны,

Ужо не ткуць сягоння мешкавіны..." "І

дываноў, каб ногі выціраць?

А каб мільёнамі не паміраць -

Вы знаеце, што вы рабіць павінны?" *Н. Гілевіч*

Чытальнік:

Пажарышч незлічоныя сляды,

У лясках снарады, гільзы, порах, міны,
Дзіцячыя галодныя гады, Нялёгкія
ваенныя ўспаміны.

Дзяцінства нас пазбавіла вайна,
Хаця для шчасця ў свет прыходзяць дзеці, Шмат
лёсаў ушчэнт знявечыла яна.

А колькі воін ідзе на белым свеце! *А. Балуценка. (Гучыць “Рэквіем”).* **1-ы
вядучы:** Загадзя распрацаваная гітлераўцамі праграма знішчэння людзей
прадугледжвала стварэнне цэлай сістэмы канцэнтрацыйных лагераў. Толькі ў
Беларусі іх было 260. Самым вялікім з іх быў Трасцянец – трэці па колькасці
знішчаных людзей у сістэме ўсіх фашысцкіх лагераў смерці. Тысячы ахвяр
прыняў Пінск. У лагеры для ваеннапалонных па вуліцах Брэсцкай і
Лунінецкай, лагеры для грамадзянскага насельніцтва і ў гета для яўрэяў па
вуліцы Тэатральнай было знішчана больш за 38 тыс. чалавек. Як вядома да
вайны ў Пінску пражывала 44,6 тысяч гараджан.

Чытальнік:

Суайчыннік, стань!

Тут знішчалі людзей.

Суайчыннік!

Запомні на век:

Тры гады па сто трыццаць сем у дзень, І

ў гадзіну – па шэсць чалавек.

Гэта значыць, што кожныя дзесяць хвілін Тут

навекі чарнеў небакрай.

Попел сэрцаў нашых ракоча ў зямлі:

Памятай...

Памятай...

Памятай... *Ул. Караткевіч*

Чытальнік:

Палескі напрамак!

Я ведаў цябе не па картах. Я

ведаў твой воблік і пах,

Твае пачастункі і жарты.

Тут кожная цаля зямлі мяне запрашала: «Любуйся, Як
плешча шчупак у аеры,
Як мерыць тарфянішча бусел».

Палескі напрамак!

Сюды па легенды і казкі

Калісьці хадзіў я па кладках між багнішчаў
гразкіх.

Сюды па шырокіх гасцінцах я ездзіў

па новыя песні.

Мяне сустракала гасцінна, як сына, Палессе

Ягаднымі лясамі,

Чырвонымі паясамі,

Дзявочымі галасамі...

Палескі напрамак!

Ляжыш ты ізноў прада мною, Засыпаны

лістам кляновым,

стаптаны вялікай вайною...

Прыйшоў і жахнуўся — Мне

вочы уласныя хлусяць!

Дзе людзі?

Дзе хаты?

Дзе гнуткія вербы у лузе?

Ці ж мёртвая гэта пустэля — маё залатое Палессе?

Ці ж карканне тлустых варон —

твая прывітальная песня?

Ці ж попел счарнелых руін — твая маладая аздоба?

Каму пакланіцца?

Каму мне сказаць свой «дзень добры»? У

першым сяле нас сустрэла

адна усяго маладзіца —

Змярцвелей рукой прывітала

з высокай сухой шыбяніцы.

У гнёздах няма птушанят, І

сонца няма у крыніцах.

Ні бору, ні зораў — раскралі усё чужаніцы.

Пагналі на захад дубровы, пагналі на захад лясы,

Павезлі у цёмных вагонах дзявочыя галасы. Вось

тут два дубы пабрылі,

тут крочыла маці з малымі.
Дымяцца слядоў ланцугі — і мы ўжо
прывязаны імі...

Была цішыня пасля бою. І
першая зімняя хмара
Маўкліва спусцілася з неба

на рыжую скуру імшары.
Снег белымі іскрамі ціха на мёртвыя косы злятае, На
вочы мае ападае і кроплямі горкімі тае.
Не сыпцеся, снежныя кветкі!
Убранства не просяць руіны.
Ідзі, маё гора, са мною па шчасце, па сонца краіны. Ідзі,
маё гора, па следу нявольніц-сясцёр
аж да Эльбы.

Страляй, маё гора, без стомы па катах
з гарматаў і стрэльбаў.
Каб кожнае рэха ад стрэлу балючыя раны гаіла,
Дубровы ўзнімала на пустках і сонцам руіны паіла. *П. Панчанка*

2-і вядучы: Год 1944-ы... Ён упісаны ў летапіс Вялікай Айчыннай не толькі шматлікімі чалавечымі ахвярамі. Гэта яшчэ год нашых вялікіх перамог над ворагам. Вольнай стала наша Беларусь, яе сталіца Мінск, тут 16 ліпеня адбыўся парад партызанаў - герояў, што набліжалі нашу Перамогу, высталялі ў няроўнай барацьбе.

1-ы вядучы: 14 ліпеня 1944 года агульнымі намаганнямі Чырвонай Арміі і Дняпроўскай ваеннай флатыліі быў вызвалены Пінск.

Чытальнік:

В дыхании лет рассветных
И в плеске светлых вод
Тебе приснится лето -
44 - ый год,

Овеянное славой
Матросское "Ур-ра" ... С
низин встает кроваво
Окопная заря.

И вот ревут моторы,
Держись, кровавый враг! -
По припятским просторам
Несутся катера!

Встают в лучах рассветы, За
годом год идет.
Ты помнишь, помнишь лето 44
- ый год.

2-і вядучы: На беразе ракі Піны, непадалёку ад месца гібелі маракоў бранякатэра, быў устаноўлены памятны знак у выглядзе пяціметравага металічнага крыжа, сімвала хрысціянскай веры і памяці, аздоблены якарным ланцюгом.

1-ы вядучы. Ніхто не забыты і нішто не забыта... Сёння ўсяму свету вядомы імёны тых, хто змагаўся за Пінск. Гэта Аляксандр Бялов, Уладзімір Канарэў, Аляксей Кулікоў, Васіль Корж, Пётр і Алег Альшэўскіх і інш. **2-і вядучы:** 1945-ы – год Вялікай Перамогі. 24 залпамі з 324 гармат салютавала Масква адважным воінам, якія вызвалілі Берлін і ўзнялі Сцяг Перамогі над рэйхстагам.

1-ы вядучы: Цяжка далася Перамога нашаму народу. Але вера ў свае сілы, вера ў непераможнасць Радзімы дапамагла выстаяць у нялёгкай барацьбе. Дапамагла выстаяць і вера ў непераможнасць нашай арміі, вера ў мужнасць, адвагу воіна-вызваліцеля.

2-і вядучы: Жудасная памяць вайны, не сціхае гора, не затуманьваецца слава подзвігу народнага. Жыве сёння і ад пакалення ў пакаленне на працягу 70 гадоў ідзе ў заўтра эстафета гэтай памяці. *Гучыць песня "Беларусь" у выкананні ВІА "Песняры".*

Чытальнік: Сама весна зажгла тюльпанов свечі –

Победный день уже в который раз. В живом
строю фронтовиков всё меньше, Тех, кто Отчизну
от фашизма спас.

Теперь они все в возрасте солидном,
Украшены их годы сединой, Но за
друзей по-прежнему обидно,
Чья молодость расстреляна войной.

О подвиге расскажут обелиски,
Поведает о мужестве святом
Предсмертная прощальная записка, Дошедшая
сквозь годы в отчий дом.

...Букет цветов от правнука герою,
Глаза мальчишки радостно блестят.
И ветеран с улыбкой слёз не скроет.
А в синем небе журавли летят...

*Лознюха, Т. Цвет мирной жизни [Текст]: стихотворение / Т. Лознюха
// Сердце Полесья/ Тамара Лознюха. – Пинск, 2009. – с.14.*

Чытальнік: Такое счастье – жить под мирным небом
И слушать, как курлычут журавли,
Пройдись полями с ароматом хлеба, Ждать
новых урожаев от земли.

Не верится сегодня, что когда-то
Здесь грохотала страшная война, Но
памятники павшим в ней солдатам
Сердца тревожат так, что не до сна...

Нужны не мёртвым стелы-obeliski,
А нам, живым, чтоб у подножья их Не
раз героям поклониться низко,
Отдавшим жизнь в расцвете лет своих.

Летят года... Осталось очень мало В
живом строю участников войны. Их
мужество влилось в тюльпанов алость –
Подарок мироносицы весны.

Цветущий май, потомками воспетый, Ликуй
и грейся в солнечном тепле.
Отчизна дорогая, с Днём Победы!
Пусть будет вечной радость на земле!

*Лознюха, Т. Весна Победы [Текст]: стихотворение / Т. Лознюха //
Сердце Полесья/ Тамара Лознюха. – Пинск, 2009. – с.6.*

